

14) *Zwavelstokken*. Herhaaldelijk zeggen de latere Zwijndrechters dat ze geen patenten konden krijgen om een beroep uit te oefenen, en zo gedwongen werden op de zwavelstokken over te gaan. Daarvoor was blijkbaar geen patent nodig, zie uitleg bij vers pag. 264, 265: 'geen handwerk of ambacht'. Een weigering van een patent is me niet onder ogen gekomen. Zamenspraak tusschen Jezus en de Akkerlieden (dat zijn de predikanten), Rotterdam, bij J. Hendriksen 1820, door Stoffel Muller, p. 53 wijst op Openb. 13, 17 en zegt: '(Het is) nu zoo ver gekomen, dat ieder het zwaard moet nemen (de Nieuwlichters zijn dienstweigeraars, vgl. noot 11) en die het weigerde zou niet mogen koopen of verkoopen, want hij kon geen patent krijgen om te handelen in de wereld en (geestige overgang) ook niet om te koopen en te verkoopen op de preekstoelen'. (Kohlbrügge heeft gezegd, toen hem alle kansels werden geweigerd: 'Nergens mogen wij koopen, omdat wij het teeken van het Beest niet hebben', aan broer van W. de Clercq, brieven 181). Voorlopig neem ik aan dat door particulieren werk is geweigerd en dat dit, met de tegenwerking van de gemeentebesturen, door de Nieuwlichters is gezien als vervulling van Openb. 13, 17. Illustratie van *verkoopster van zwavelstokken in de straten van Rotterdam* uit Atlas van Stolk, tegenover p. 257.

15) In het Gemeentearchief is niets aanwezig over dit verblijf.

16) Geheel in facsimile in Ned. Arch. v. Kerkgesch. n.s. 28 (1936) 129. Thans in bezit van mevr. A. C. Visser-Hovig te Langweer (Fr.), die het vriendelijk ter inzage toezond, samen met deurw.exploit dd. 27-5-1837, waarbij Ph. Metz opheffing eist van 'het Genootschap waarvan het hoofddoel zoude zijn opwekking van Godsdienstig gevoel en werkzaamheid ten Algemeenen nutte'; volgens hem was de acte 13-9-1832 te Papendrecht geregistreerd.

17) Ds. Koekebakker in Doopsgez. Weekblad jan. 1930 (in geen openbare bibliotheek aanwezig), gecit. in Marang, art. 129 vv. Volgens Maria stak Metz f 3000,— in de onderneming, Marang diss. zegt, dat het volgens zijn eigen verklaring 20 à 30 mille was, p. 159 n. Voor Heystek cf. noot 50.

18) Marang, diss. 53-5.

19) Ontdekking etc. (zie noot 11).

20) Marang, art. 137-8.

21) Anagr. 96. Vgl. ook Meertens art. 282 met citaat uit Ontdekking 26 v.

22) Marang diss. 284.

23) Marang diss. 284, n.l.

24) Meertens art. 271.

25) Anagr. 47.

26) Marang diss. 53.

27) Meertens art. 271, n.l. 'Was Muller (in 1819) nog niet tot een afgerond systeem gekomen?'

28) Marang diss. 146. Maria als God in den Tempel (deze bijdrage p. 257) ziet ook op de antichrist, cf. 2 Thess. 2, 4.

29) Anagr. 58.

30) Marang diss. 144: brief vrouw Valk aan Maria, 1834.

31) Anagr. 91.